

Катерина Попова

аспірант ОРІДУ НАДУ при Президентіві України

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ: ПОНЯТТЯ, ПРОБЛЕМИ, НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ

Стаття присвячена дослідженню проблемних питань правового забезпечення бюджетного процесу. З урахуванням існуючих теоретичних концепцій аналізуються поняття «забезпечення» та «правове забезпечення», на підставі чого визначається поняття «правове забезпечення бюджетного процесу». На основі аналізу теоретичних положень і норм чинного законодавства визначено основні ознаки, якими характеризується правове забезпечення бюджетного процесу, окреслено його сучасні проблеми та запропоновано основні напрями реформування правового забезпечення бюджетного процесу.

Ключові слова: бюджет, бюджетний процес, стадії бюджетного процесу, правове забезпечення бюджетного процесу.

Kateryna Popova

THE LEGAL PROVIDING OF THE BUDGET PROCESS: CONCEPT, PROBLEMS, DIRECTION REFORMING

The article is dedicated to the consideration of issues of the legal providing of the budget process. Considering the existing theoretical concepts, the concept of «providing» and «legal providing» analyzed, on the basis of which the concept of «legal providing of the budget process» determined. Based on the results of the analysis of the theoretical positions and norm of the current legislation the basic features, which characterizing the legal providing of the budget process, defined, its current problems determined and the main directions of reforming of the legal providing of the budget process proposed.

Keywords: budget, budget process, stages of the budget process, the legal providing of the budget process.

Екатерина Попова

ПРАВОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕССА: ПОНЯТИЕ, ПРОБЛЕМЫ, НАПРАВЛЕНИЯ РЕФОРМИРОВАНИЯ

Статья посвящена исследованию проблемных вопросов правового обеспечения бюджетного процесса. С учетом существующих теоретических концепций анализируются понятия «обеспечение» и «правовое обеспечение», на основании чего определяется понятие «правовое обеспечение бюджетного процесса». На основе анализа теоретических положений и норм действующего законодательства определены основные признаки, характеризующие правовое обеспечение бюджетного процесса, очерчены его современные проблемы и предложены основные направления реформирования правового обеспечения бюджетного процесса.

Ключевые слова: бюджет, бюджетный процесс, стадии бюджетного процесса, правовое обеспечение бюджетного процесса.

Бюджетний процес являє собою складний процес формування і виконання бюджету, який з метою забезпечення ефективного функціонування економіки повинен бути належним чином організований та реалізований. Належна організація бюджетного процесу дозволяє забезпечити своєчасне складання проекту відповідного бюджету та його розгляду, прийняття та виконання бюджету, підготовку, розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього. Належне здійснення бюджетного процесу забезпечує дієвість здійснюваної на його основі бюджетної політики, ефективність реалізації якої зумовлює економічну стабільність держави і належний соціальний рівень життя. Невід'ємним елементом організації та реалізації бюджетного процесу виступає його правове забезпечення.

Дослідженню теоретичних питань, пов'язаних із визначенням поняття і структури бюджетного процесу, та практичних проблем його організації та реалізації присвячена значна кількість праць вчених. Зокрема, вказані питання розглядають В. Антоненко, С. Астіон, Н. Бабій, Т. Бугай, Я. Козюк, З. Лободіна, І. Свиридов, А. Сітніченко, Н. Теремцова, О. Чорний, Л. Чуприна та інші вітчизняні та зарубіжні науковці. Незважаючи на фундаментальність проведених до-

сліджень, у доктрині адміністративного та фінансового права поняття «правове забезпечення» використовується у контексті наукових розробок конкретних проблем, як правило, без розкриття його змісту. Хоча поняття «правове забезпечення бюджетного процесу» вченими доволі широко застосовується, його визначення не наводиться, що не дозволяє чітко визначити його зміст.

Невирішеними раніше частинами загальної проблеми залишаються теоретичні проблеми визначення поняття «правове забезпечення бюджетного процесу» та виділення основних ознак, якими характеризується правове забезпечення бюджетного процесу. Особлива увага присвячена окресленню сучасних проблем правового забезпечення бюджетного процесу та визначенню основних напрямків його реформування.

Метою статті є дослідження поняття та змісту правового забезпечення бюджетного процесу.

Завдання статті полягають у дослідженні поняття «правове забезпечення бюджетного процесу», виділенні основних ознак, якими характеризується правове забезпечення бюджетного процесу, та визначенні основних напрямків його реформування.

✎ Термін «забезпечення» доволі широко використовується у сучасній доктрині адміністративного та фінансового права для визначення фундаментальних категорій. Як вказує І. О. Іерусалімова, «в юридичній літературі термін «забезпечення» застосовується досить часто, але визначення щодо нього в правових та літературних юридичних джерелах ми поки що не маємо» [1, с. 81]. Водночас, відсутність загальноприйнятого визначення терміну «забезпечення» призводить до його неоднозначного трактування в юридичній літературі та різноманітного використання у практичній діяльності.

На теоретичну значимість розробки терміну «забезпечення» звертає увагу Р. В. Ігонін, який, досліджуючи адміністративно-правове забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції, відзначає, що такий стан справ не може не позначитися негативно на якості наукових досліджень, у рамках яких використовується дане поняття [2, с. 37]. Таку позицію поділяє й О. М. Дручек, який, аналізуючи етимологію поняття «забезпечення» та його визначення у теорії права, вважає, що політомія цього терміну обумовлює той факт, що в юридичній літературі використовуються різні дефініції правового забезпечення, зокрема при спробі окреслити його механізм: так, у контексті адміністративного права й діяльності йдеться про механізми «забезпечення», «захисту», «охорони», «реалізації», «здійснення», «гарантування» тощо [3, с. 124]. Практичну значимість його розробки підкреслює К. В. Степаненко, вказуючи, що «поняття «забезпечення» використовується часто, однак його розуміння, здебільшого, домислюється тими, хто користується законом» [4, с. 34]. Тому наявність загальноприйнятого визначення терміну «забезпечення» дозволить однозначно використовувати його як для визначення фундаментальних категорій фінансового права, зокрема й поняття «забезпечення бюджетного процесу», що сприятиме удосконаленню категоріального апарату, так і в правозастосовній практиці, зокрема під час здійснення бюджетного процесу.

У доктрині фінансового права поняття «правове забезпечення» не визначається, що зумовлює необхідність звернення до його визначень, розроблених як у теорії держави і права, так і в науках конституційного та адміністративного права як суміжних з наукою фінансового права. При цьому потрібно відзначити, що відсутність загальноприйнятого визначення терміну «забезпечення» призвела до неоднозначного тлумачення терміну «правове забезпечення» у вказаних науках.

Більшість вчених визначає термін «правове забезпечення» у контексті реалізації громадянами наданих їм прав і свобод у різних сферах суспільного життя, але по-різному підходить до визначення його змісту та виділяє у його структурі різну кількість елементів.

Так, одна група вчених розглядає структуру змісту терміну «правове забезпечення» як одноелементну. Зокрема, у навчальному підручнику з теорії держави і права правове забезпечення розглядається як вплив на права і свободи громадян за допомогою певних юридичних засобів, насамперед, норм права [5, с. 327]. І. В. Ростовщикова, досліджуючи питання теорії забезпечення прав і свобод особи, розглядає правове забезпечення як гарантію, сутність якої відтворюється при створенні ефективних умов для реалізації індивідом своїх прав і свобод [6, с. 12]. В. О. Демиденко, аналізуючи проблеми утвердження і забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина в діяльності міліції, розглядає правове забезпечення як сприяння реалізації

прав і свобод людини та громадянина, їх охороні та захисту [7, с. 9]. Водночас, наведені позиції не дозволяють у повному обсязі розкрити зміст терміну «правове забезпечення», оскільки відображають його лише у статичності – як стан правового регулювання суспільних відносин, створення умов для реалізації прав та свобод шляхом закріплення відповідних гарантій.

Інша група вчених у структуру змісту терміну «правове забезпечення» закладає декілька елементів, по-різному визначаючи їх коло. Так, О. М. Дручек, досліджуючи проблеми правового забезпечення прав, свобод та інтересів дитини органами внутрішніх справ України, використовує термін «адміністративно-правове забезпечення», який визначає як «здійснюване державою за допомогою спеціального механізму упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона, реалізація і розвиток» [3, с. 125]. І. О. Іерусалімова також оперує терміном «адміністративно-правове забезпечення», який розглядає як «повноту регулювання з допомогою норм адміністративного права суспільних відносин, що виникають для та в процесі їхньої реалізації, а також надання з допомогою цих норм відповідних гарантій, які разом із іншими правовими та неправовими гарантіями створюють стійку систему можливостей користування правовими цінностями в державі» [1, с. 84]. Проте, у цих визначеннях, як і у наведених вище, зміст терміну «правове забезпечення» зводиться лише до стану правового регулювання суспільних відносин, надання гарантій їх охорони і реалізації та створення системи можливостей користування правовими цінностями, що також дозволяє визначити вказаний термін виключно у його статичному аспекті.

Поділяючи позицію про доцільність виділення у структурі змісту терміну «правове забезпечення» декількох елементів, окремі вчені істотно уточнюють їх коло. Так, М. В. Пучкова, характеризуючи забезпечення прав громадян органами управління, визначає правове забезпечення як сукупність гарантій реалізації та охорони прав громадян і як діяльність органів державної влади із створення умов необхідних для реалізації громадянами своїх прав [8, с. 12]. Аналогічну за змістом позицію відстоює Р. В. Ігонін, який у контексті проведеного ним дослідження оперує терміном «адміністративно-правове забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції», під яким пропонує розуміти «регламентовану адміністративно-правовими нормами діяльність суб'єктів державно-владних повноважень, яка спрямована на створення необхідних умов для належного функціонування системи судів загальної юрисдикції, та встановлену адміністративно-правовими нормами систему гарантій належного функціонування системи судів загальної юрисдикції» [2, с. 39]. Наведені визначення терміну «правове забезпечення» дозволяють більш повно розкрити його зміст, оскільки відображають його як у статичності, так і в динаміці. Зокрема, визначення терміну «правове забезпечення» у динамічному аспекті дозволяє розглядати його як діяльність відповідних суб'єктів, спрямовану на реалізацію правових норм.

У повному обсязі остання із наведених позицій може бути використана і при визначенні поняття «правове забезпечення бюджетного процесу», оскільки вона дозволить відобразити як стан правового регулювання бюджетного процесу та систему гарантій належної реалізації бюджетної політики (статичний аспект), так і діяльність учасників бюджетного процесу на кожному з його етапів (динамічний аспект).

У загальному випадку основу правового забезпечення бюджетного процесу складає система норматив-

но-правових актів, які входять до складу бюджетного законодавства та коло яких визначається ч. 1 ст. 4 Бюджетного кодексу України (далі по тексту – БК України). Водночас, наведений у вказаній нормі перелік нормативно-правових актів не є повним, оскільки не включає в себе чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, що на підставі ст. 9 Конституції України виступають частиною національного законодавства України [9]. Зокрема, до числа таких міжнародних договорів належить Європейська хартія місцевого самоврядування, ратифікована Законом України від 15.07.1997 р. № 452/97-ВР, ст. 9 якої присвячена врегулювання питань щодо фінансових ресурсів місцевої влади [10].

Бюджетна система України, яка складається з державного бюджету та місцевих бюджетів (ч. 1 ст. 5 БК України), і Державний бюджет України встановлюються виключно БК України та законом про Державний бюджет України (ч. 2 ст. 4 БК України) [11]. Оскільки рішення про місцевий бюджет являє собою нормативно-правовий акт Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи відповідної місцевої ради, виданий в установленому порядку, що затверджує місцевий бюджет та визначає повноваження відповідно Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевої державної адміністрації або виконавчого органу місцевого самоврядування здійснювати виконання місцевого бюджету протягом бюджетного періоду (п. 45 ст. 2 БК України), то воно також повинно включатися до числа нормативно-правових актів, які врегульовують бюджетну систему України.

Вагоме місце у системі нормативно-правових актів, які складають основу правового забезпечення бюджетного процесу, займають Закони України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р. № 586-XIV і «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Зокрема, Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р. № 586-XIV покладає на місцеві державні адміністрації у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці обов'язки забезпечувати підготовку та виконання відповідних бюджетів і звітів про їх виконання (п. п. 4 і 5 ст. 2 та п. 1 ст. 18), подавати в установленому порядку до органів виконавчої влади вищого рівня фінансові показники і пропозиції до проекту Державного бюджету України, пропозиції щодо обсягу коштів Державного бюджету України для їх розподілу між територіальними громадами, розмірів дотацій і субсидій, дані про зміни складу об'єктів, що підлягають бюджетному фінансуванню, баланс фінансових ресурсів для врахування їх при визначенні розмірів субвенцій, а також для бюджетного вирівнювання, виходячи із забезпеченості мінімальних соціальних потреб (п. 2 ст. 18) тощо [12]. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР визначає поняття «бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет)», «районний бюджет», «обласний бюджет», «поточний бюджет», «бюджет розвитку», «мінімальний бюджет місцевого самоврядування» (ст. 1), визначає доходи місцевих бюджетів в якості матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування (ч. 3 ст. 16), вказує на самостійність місцевих бюджетів (ч. 6 ст. 16), відносить до виключної компетенції сільських, селищних, міських рад вирішення питань про затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього, затвердження звіту про виконання відповідного бюджету (п. 23 ч. 1 ст. 26), прийняття рішень щодо передачі коштів з відповідного місцевого бюджету (п. 27 ч. 1 ст. 26) тощо [13].

Істотна роль у системі нормативно-правових актів, які складають основу правового забезпечення бюджетного процесу, належить Розпорядженням Кабінету Міністрів України, які визначають напрямки реформування місцевих бюджетів як складової бюджетної системи України. До їх числа належать Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів» від 23.05.2007 р. № 308-р та «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014 р. № 333-р. Так, Концепція реформування місцевих бюджетів, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р. № 308-р, визначає передумови реформування місцевих бюджетів, основні завдання, виконання яких дозволить перетворити місцеві бюджети в ефективний інструмент соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, перспективи правового забезпечення місцевих бюджетів за допомогою реалізації положень Концепції тощо [14]. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р, окреслює існуючі правові, організаційні та фінансові проблеми ефективного функціонування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, у тому числі й у бюджетній сфері, визначає шляхи і способи їх розв'язання, закріплює принципи, на яких ґрунтується створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень, визначає очікувані внаслідок реалізації Концепції результати тощо [15].

Нормативно-правові акти, складаючи основу правового забезпечення бюджетного процесу, у повному обсязі врегульовують порядок бюджетного процесу із урахуванням його стадій, закріплених ст. 19 БК України, та діяльність його учасників на кожному з етапів бюджетного процесу. Як відзначає Л. М. Чуприна, «всі стадії бюджетного процесу взаємопов'язані за своїм змістом і діями та взаємозумовлені, їх послідовність не тільки встановлена законодавчими актами, а й визначена логікою та історичною природою самого процесу. Вони охоплюють діяльність органів державної влади від зародження потреби у видатках та доходах, їх прогнозування та оцінки до контролю за виконанням бюджету» [16, с.128].

Аналіз нормативно-правових актів, які складають основу правового забезпечення бюджетного процесу, з урахуванням стадій останнього, дозволяє стверджувати, що воно характеризується такими основними ознаками:

1) об'єктами правового забезпечення бюджетного процесу виступають: а) бюджет – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду (п. 1 ст. 2 БК України); б) бюджетний процес – регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства (п. 10 ст. 2 БК України); в) діяльність учасників бюджетного процесу – органів, установ і посадових осіб, наділених бюджетними повноваженнями (правами та обов'язками з управління бюджетними коштами), на кожному з етапів бюджетного процесу (ст. 19 БК України);

2) суб'єктами правового забезпечення бюджетного процесу виступають Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, органи виконавчої влади і місцевого самоврядування, які у межах наданих їм повноважень приймають нормативно-правові акти, що врегульовують порядок бюджетного процесу та діяльність його учасників;

3) завданням правового забезпечення бюджетного процесу виступає детальне нормативно-правове врегулювання порядку складання проектів бюджетів та їх розгляду, прийняття бюджетів та їх виконання, підготовки та розгляду звітів про виконання бюджетів і прийняття рішень щодо них, здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства, аудиту та оцінки ефективності управління бюджетними коштами відповідно до законодавства, що дозволить забезпечити однозначну регламентацію бюджетних правовідносин на всіх стадіях бюджетного процесу та відкритість і прозорість останнього;

4) правове забезпечення бюджетного процесу здійснюється за допомогою особливого механізму правового регулювання як системи правових засобів, прийомів і способів правового впливу на бюджетні відносини, шляхом використання яких визначається комплекс матеріальних, фінансових, організаційних та правових заходів, спрямованих на формування та виконання бюджетів, звітів про їх виконання та контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Разом із тим, аналіз нормативно-правових актів, які складають основу правового забезпечення бюджетного процесу, дозволяє виділити ряд проблемних питань, які більшою чи меншою мірою стосуються фінансування та розвитку місцевих бюджетів та врегулювання міжбюджетних відносин держави і регіону: 1) надмірна централізація фінансових ресурсів на державному рівні, що знижує значення місцевих бюджетів і призводить до того, що органи місцевого самоврядування не мають можливості в межах своєї компетенції проводити належну політику; 2) практика формування місцевих бюджетів, за якої збережений механізм централізованого встановлення відрахувань від бюджетоутворюючих доходів, наслідком чого виступає недостатній рівень самостійності органів місцевого самоврядування у бюджетному процесі; 3) нерозвиненість місцевого оподаткування, недостатність власної дохідної бази, що зумовлює залежність органів місцевого самоврядування від центральних органів державної влади; 4) незабезпеченість повноважень органів місцевого самоврядування, делегованих їм державою, достатнім обсягом бюджетних коштів; 5) непрогнозованість бюджетної політики держави, внаслідок чого відсутні будь-які перспективи розвитку місцевого самоврядування.

Отже, на сьогодні бюджетна система України недостатнім чином відповідає потребам регіонального розвитку, оскільки місцеві бюджети нижчого рівня є значно обмеженими та перебувають у значній залежності від бюджету вищого рівня. З цього приводу Я. Козюк, досліджуючи проблеми формування ефективного механізму міжбюджетного регулювання, зазначає, що основними напрямками вдосконалення бюджетного процесу в Україні є: об'єктивне бюджетне планування, яке б забезпечило реальні надходження до бюджету; складання та виконання цільових бюджетних програм; підвищення ефективності та прозорості використання бюджетних коштів; забезпечення дієвого бюджетного контролю на кожній стадії бюджетного процесу; дотримання строків складання, розгляду, затвердження, ви-

конання та складання звітів про виконання Державного бюджету; зменшення до мінімуму політичних факторів під час бюджетного процесу [17, с. 101–102]. Т. В. Бугай до основних напрямків ефективної реалізації бюджетного процесу відносить: забезпечення детальної та однозначної законодавчої регламентації всіх аспектів бюджетних правовідносин на кожній зі стадій бюджетного процесу; забезпечення визначення остаточного переліку прав, обов'язків та відповідальності органів і посадових осіб, що наділені бюджетними повноваженнями; посилення впливу інститутів громадянського суспільства на формування та реалізацію бюджетної політики держави; створення механізму забезпечення відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування на кожній зі стадій бюджетного процесу; забезпечення якісної та ефективної професійної підготовки персоналу, зокрема підбору кадрів, які повинні мати не лише фахову спеціальність, а й галузевий фах відповідно до специфіки роботи; дотримання принципу системності та наукового супроводження при здійсненні заходів щодо реформування бюджетного процесу [18, с. 47–48].

Проте, вирішення проблеми оптимізації міжбюджетних відносин потребує більш глобального та комплексного підходу із урахуванням необхідності чіткого перерозподілу функціональних повноважень і відповідальності за надання соціальних послуг між рівнями влади, виходячи з того, що послуга має бути максимальною наближена до споживача й закріплена за тим рівнем влади, який може найбільш ефективно її профінансувати. Це, як зазначає С. Астіон, можливо за умови правового визначення соціальних стандартів і компетенції на всіх рівнях державного управління щодо надання соціальних послуг такими шляхами: 1) правової регламентації видаткових повноважень органів місцевого самоврядування в соціально-економічному розвитку територіальних громад; 2) правової регламентації джерел фінансових ресурсів, які враховуються й не враховуються під час визначення міжбюджетних трансфертів; 3) впровадження норм і нормативів фінансового забезпечення соціальних стандартів та надання соціальних послуг на основі державно-приватного партнерства [19, с. 67].

Позитивною в контексті викладеного видається практика тих демократичних країн, в яких запроваджена система одночасного здійснення двох бюджетних процесів: державного та місцевого. При цьому вони не збігаються в часі щодо складання, розгляду, затвердження, виконання, контролю за виконанням та розгляду звітів про їх виконання. Так, у Франції бюджет центрального уряду повинен бути обов'язково прийнятий до 31 грудня поточного року, а бюджет комуни – до 31 березня бюджетного року [20, с. 64]. Одночасне здійснення державного та місцевого бюджетних процесів дозволить органам місцевого самоврядування самостійно здійснювати бюджетний процес з урахуванням прийнятого Закону України «Про державний бюджет України на поточний рік», що забезпечить ефективність планування ними використання фінансових ресурсів на основі як власних бюджетних коштів, так бюджетних коштів, виділених їм з Державного бюджету України, для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду. У зв'язку з цим, потрібно переглянути норму ч. 1 ст. 3 БК України у частині закріплення дат початку і закінчення бюджетного періоду, однакових для всіх бюджетів, що складають бюджетну систему України.

Проведене дослідження проблем правового забезпечення бюджетного процесу дозволяє визначити його як врегульовану нормами бюджетного законодавства діяльність учасників бюджетного процесу, спрямовану на створення необхідних умов для формування та виконання бюджетів, звітів про їх виконання, контролю за дотриманням бюджетного законодавства, та встановлену систему гарантій належної реалізації бюджетної політики. Наведене визначення дозволяє у повному обсязі відобразити як стан правового регулювання бюджетного процесу та систему гарантій належної реалізації бюджетної політики (статичний аспект), так і діяльність учасників бюджетного процесу на кожному з його етапів (динамічний аспект).

Правове забезпечення бюджетного процесу характеризується такими основними ознаками: 1) об'єктами правового забезпечення бюджетного процесу; 2) його суб'єктами; 3) завданням правового забезпечення бюджетного процесу; 4) його здійсненням за допомогою особливого механізму правового регулювання.

На сучасному етапі основними напрямками реформування правового забезпечення бюджетного процесу в Україні є: 1) законодавче закріплення прав органів місцевого самоврядування самостійно визначати напрямки формування та використання фінансових ресурсів з урахуванням потреб місцевої громади; 2) законодавче розширення місцевих доходних джерел і відмова від практики надмірної централізації податкових надходжень; 3) розмежування витратних повноважень і скорочення числа мандатів, які не забезпечені фінансуванням, забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування, делегованих їм державою, достатнім обсягом бюджетних коштів; 4) розробка об'єктивних, відкритих і прозорих механізмів підтримки державного і місцевих бюджетів, удосконалення управління фінансами на державному і місцевому рівнях.

Література.

1. Ієрусалимова І. О. Механізм адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / І. О. Ієрусалимова. – К., 2006. – 205 с.
2. Ігонін Р. В. Поняття адміністративно-правового забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції / Р. В. Ігонін // Адвокат. – 2011. – № 1 (124). – С. 36–40.
3. Дручек О. М. Поняття адміністративно-правового забезпечення прав, свобод та інтересів дитини органами внутрішніх справ України / О. М. Дручек // Форум права. – 2013. – № 2. – С. 123–128.
4. Степаненко К. В. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод громадян України за кордоном: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / К. В. Степаненко. – Дніпропетровськ, 2009. – 229 с.
5. Олійник А. Ю. Теорія держави і права: Навчальний посібник / А. Ю. Олійник, С. Д. Гусарев, О. Л. Слісаренко. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 176 с.
6. Ростовщиков І. В. Обеспечение прав и свобод личности в СССР: вопросы теории / И. В. Ростовщиков. – Саратов: Издательство Саратовского университета, 1988. – 117 с.
7. Демиденко В. О. Утвердження і забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина в діяльності міліції: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / В. О. Демиденко. – К., 2002. – 16 с.

8. Пучкова М. В. Обеспечение прав граждан органами управления союзной республики / М. В. Пучкова. – М: Наука, 1987. – 140 с.

9. Конституція України від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

10. Європейська хартія місцевого самоврядування, ратифікована Законом України від 15.07.1997 р. № 452/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036.

11. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

12. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р. № 586-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.

13. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

14. Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р. № 308-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/308-2007-%D1%80>.

15. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

16. Чуприна Л. М. Правова характеристика поняття «процесу» в бюджетному праві / Л. М. Чуприна // Часопис Київського університету права. – 2013. – Вип. 2. – С. 126–129.

17. Козюк Я. Проблеми формування ефективного механізму міжбюджетного регулювання / Я. Козюк // Економіка та держава. – 2009. – № 1. – С. 100–102.

18. Бугай Т. В. Сучасні проблеми та вектори розвитку бюджетного процесу в Україні / Т. В. Бугай // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 2. – С. 40–49.

19. Астіон С. Вдосконалення правового регулювання міжбюджетних відносин в Україні в сучасних умовах / С. Астіон // Jurnalul juridic national: teorie si practica. – Februarie 2014. – P. 63–68.

20. Миргородська Л. О. Фінансові системи зарубіжних країн / Л. О. Миргородська. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 240 с.